

raktere külön stúdiumot érdemelne), nincs kétsége afelől, hogy esküje a magyar állami folytonosság megtestesítőjéhez, a koronához köti. A Szent Korona ebben a képzetben a klasszikus kalandregények áhított *kincsének* szerepét tölti be, amely egyfajta „varázserővel” (esetünkben: legitimitással) ruházza fel birtoklóit – mindent összevetve, az alaphelyzet kísértetiesen emlékeztet *Az elveszett frigyáda fosztogatóira*. A hajsza tétje azonban mégiscsak túlmutat az Indiana Jones-szituáción: azáltal, hogy az író ezt a szakrális történelmi szimbólumot állítja a bonyodalom

középpontjába és a „Kondor-márka” hullámain beemeli a tömegkultúra vonatkoztatási rendszerébe, többet tesz a Szent Korona-kultusz érdekében, mint a nemzeti ezotéria megannyi terméke – függetlenül attól, hogy ez szerzői szándékában állt-e vagy sem. És valami azt súgja, hogy a korona valóban kalandregények lapjaira kívánczó történetével találkozunk még később, ahogyan Wertheimer Miklóssal is – egy másik Kondor-regényben, amely szerencsénkre ugyanaz, mindig ugyanaz.

Papp Attila Zsolt

■ **JEGYZETEK**

1. „A hétköznapi embert szeretem, aki véletlenül követ el bűnt” – Interjú Kondor Vilmos íróval. http://www.helikon.ro/index.php?m_r=3314
2. *kondorvilmos.kinja.com*

AZ ELMÉLYÜLTEN OLVASÓ GYERMEK REJTÉLYES ESETE

■ „– Kinek van telefonja?

Tizenketten jelentkeztek.

– S a telefonbirtokosok közül ki rendelkezik a legértelmesebb szülőkkal?

– Én! – kiáltott kis Kedd.”

Ezzel a beszélgetéssel indul Erik Kästner közismert regényében, az *Emil és a detektívek*ben az önjelölt berlini detektívek gyűlése. Az idézet ugyanakkor rávilágít a gyermekdetektív sajátos, függő helyzetére is, arra, hogy mozgástere időnként korlátozott, cselekvési lehetőségei pedig attól függenek, mennyire bizonyulnak „értelmesnek” a szülők.

A könyvforgalmazók szerint ismét népszerű a detektívregény, a krimi, a klasszikusokat újrarendítik, a zenéket, töredékeket kiadják és újra kiad-

ják, új szereposztásban filmre viszik, de a régit is vetítik még. Miss Marple, Poirot, Maigret és Philip Marlowe mellett Lisbeth Salander és más új, hivatásos vagy magánnyomozók keverednek kalandokba és oldanak meg csavarosabbnál csavarosabb bűnügyeket. Krimet immár nem csak a felnőttek, hanem a gyerekek is olvasnak. Ámbár rejtélyekkel, titkokkal már a legfiatalabb olvasóknak (sőt azoknak is, akiknek még felolvasnak) szánt könyvekben találkozunk, az immár stabil olvasónak számító 8–12 éves korosztály a jobb híján „gyermekkrimi” műfaji jelöléssel megnevezhető könyvek célközönsége. Gyermekkrimi minden olyan történet, amelyben valamilyen rejtélyes bűn-

Sir Steve Stevenson: *Agatha nyomoz. A fáró rejtélye*. Manó Könyvek, Bp., 2013; Sir Steve Stevenson: *Agatha nyomoz. A rejtélyes bengáliai eset*. Manó Könyvek, Bp., 2013; Irene Adler: *Sherlock, Lupin és én: A fekete dáma*. Manó Könyvek, Bp., 2013; Irene Adler: *Sherlock, Lupin és én: Utolsó felvonás az Operában*. Manó Könyvek, Bp., 2013.

ügyet (általában nem gyilkosságot, hanem lopást, rablást) kell a gyermekszereplőknek felderíteniük, még-hozzá többnyire felnőtt segítség nélkül, esetleg a felnőttek kijátszásával.

Ez a legszembeütőbb különbség a műfajt megalapozó Kästner klasszikusa és a modern, mai gyermekkrimik között: mintha eltűntek volna az odafigyelő, a gyerek holtartózkodásáról tudni akaró szülők. Kis Kedd azért kapja a meglehetősen unalmas, bár rendkívül fontos telefonszolgálatos-szerepet, mert „értelmes” szülei vannak, akik hajlandóak segíteni a gyereküknek, hagyják őt a nagy ügy érdekében naphosszat a telefonon lógni, és amikor belealszik a szolgálatba, ölben viszik ágyba. A magyar nyelven olvasható, gazdag gyermekkrimi kínálatból kiválasztott két regénysorozatban, függetlenül attól, hogy a jelenben vagy a tizenkilencedik században játszódnak a történetek, a szülők nem, vagy csak áttételes formában vannak jelen, a nyomozó hősöknek így megnő az akcióköre, ugyanakkor kiszolgáltatottabbakká, sebezhetőbbekké is válnak. Még valami jellemző erre a két sorozatra: a „lányszempont” következetes használata, miközben a zseniális kötögető, és az emberi természet negatívumairól minden egzisztencialista filozófusnál sötétebben gondolkodó Miss Marple mellett elég kevés nőnemű detektív, nyomozó és rendőr mozog a klasszikus krimiirodalomban. Noha a médiászociológiai kutatások azt mutatták, hogy a lányok inkább elfogadják a „fiús tartalmakat”, fiú hősök kalandjait, mint a fiúk, akik a lehető legritkább esetben azonosulnak nőnemű hőssel (ezt nevezik „lányfaktornak”), azt is tényként kezelik, hogy a kislányok többet olvasnak, mint a fiúk. Ebben a megközelítésben jó, hogy ezek a huszonegyedik századi gyermekkrimik, mellőzve a „lányfaktort”, elébe mennek a potenciális olvasók sajátos igényeinek.

Az olasz krimi ugyan Umberto Ecótól és a *Polip* Corrado Cattanijától eltekintve messze nem olyan ismert, mint az angol és amerikai klasszikusok, vagy az elmúlt évtizedben rendkívül népszerűvé vált skandináv krimi, az elmúlt évben megjelent, gyerekeknek szánt krimik közül most mégis éppen két olasz sorozatot emelnék ki.

A Manó Könyvek Kiadó 8–10 éve-seknek ajánlott *Agatha nyomoz* című sorozata egyelőre két, *A fáraó rejtélye* és *A rejtélyes bengáliai eset* című kötetben ismertet meg az agyafűrt és talpraesett Agatha Mystery kalandjaival. A Sir Steve Stevenson szerzői néven publikáló Mario Pasqualotto sorozata olaszul a tizenötödik (éppen Erdélyben játszódó, és mit ad Isten? *Drakula titka* címet viselő) kötetnél tart. Hősnője (a szülők detektívregény-ismereteire kacsintva) a csaváros eszű és fényképmemóriájú Agatha, aki krimiírónak készül, még-hozzá rendkívül tudatosan, üres óráiban gondosan jegyzeteli például a Hitchcock-filmeket. S hogy ne csupán elméletben készüljön későbbi karrierjére, alkalmanként segít kétbalkezes, szétszórt unokabátyjának, Larrynek, aki a Sóllyomszem Detektív Iskola diákjaként a „balfék hivatásos nyomozó” prototípusát alakítja az őt intelligencia dolgában messze leköröző amatőr Agatha mellett. Agatha nem Miss Marple, hanem inkább Sherlock Holmes kiskorú és női hasonmása, erre utal az ikonikus (és a könyv minden lapján visszatérő) kockás kalap, és Watson, a különlegesen éles szaglőérzékenységű macska jelenléte, amely azonban eddig nem játszott igazán jelentős szerepet a cselekmény alakulásában. A kétbalkezes, kütyüfüggő unokatestvér pedig a Baker Palace tetején lakik. A Mystery unokatestvérek Larry egy-egy újabb vizsgafeladatát megoldandó gyakorlatilag bármikor útra tudnak kelni a világ bármely távoli pontja felé, nem korlátozza őket sem

anyagi helyzet, sem szülői hatalom, és a kérdéses célszágban mindig találunk egy-egy kellőképpen segítőkész és bolondos távoli nagynénit, nagybácsit. A segítők közé tartozik még a visszavonult bokszbajnok, Mr. Kent, Agatha komornyikja, aki a szükséges adminisztratív tennivalókat intézi és engedelmesen követi a lány utasításait. Szülei soha nincsenek jelen, vagy 4000 méter magasságban kutatnak valamit az Andokban, vagy a megújuló energiaforrásokat tanulmányozzák Indiában. Lányuk tizenkettedik születésnapjáról viszont nem feledkeznek meg, erre az alkalomra Agatha egy ritka, bénító mérget tartalmazó kaktuszfajtát kap, amelyet aztán remekül lehet hasznosítani, amikor az események alakulása megkívánja, hogy a lány mozgásképtelenné tegyen egy nála jelentősen nagyobb termetű embert. Míg az első kötetben egy régészeti feltáráson titokzatos körülmények közt eltűnt agyagtáblát találnak meg (még hozzá a tábori jégszekrényben), a másodikban egy híres és roppant értékes gyöngyöt, valamint annak elrabolt órét kell megtalálniuk, és nem utolsósorban megmenteniük egy igazságtalanul megvádolt színész becsületét, és összebékíteniük egy apát a fiával. Noha a történetek számos eleme „angolos” (Agatha például háttározottan ért a teafélékhez és egy klasszikus angol kastélyban lakik, Larry pedig London utcáin csetlik-botlik), és ezekkel minduntalan visszautalnak a gyermekolvasó által bizonyára nem ismert „klasszikus”, Arthur Conan Doyle- vagy Agatha Christie-féle krimikre, addig a gyerekszereplők szöfordulatai és Larry elektronikai eszköztára már a „digitális bennszülöttnek” számító olvasó háttértudását mozgósítja. Larry például imádja a számítógépes játékokat, interneten keresztül kapja az utasításokat az iskolából, egy EyeNet nevű szerkezet segítségével kommu-

nikál a külvilággal, és természetesen sehová sem mennek USB kábel, illetve okostelefon nélkül. (Az EyeNet-et Larry barátai régi típusú, hatalmas mobiltelefonnak nézik.)

Nemcsak a fordulatos történet olvasóbarát, hanem a könyv kivitelezése is az, szellős a tördelés, szerepet kapnak a helyenként akár kétoldalas, képregényszerű illusztrációk, a rugalmas, vidám sárga színű (az olasz kiadás tervét használó) borító pedig ellenáll az iskolatáskába való gyömöszölés feltételezhető következményeinek

A borítón látható korfa szerint a tíz év felettieknek ajánlott *Sherlock, Lupin és én* szerzője ismét egy olasz író, az Irene Adler név mögött meghúzódó Alessandro Gatti. Ugyancsak a Manó Könyvek Kiadó jelentette meg a sorozat *A fekete dáma* és az *Utolsó felvonás az Operában* című első két kötetét.

Gyermekkrimi olvasunk továbbra is, de sűrűbb, sokrétűbb a cselekmény. A titok megfejtésének logikai rejtvénye mellett a célolvasó gyerekek a múltat is olvasnia kell, hiszen ezúttal a tizenkilencedik század második felében játszódik a cselekmény, így az olvasó egy mára legfeljebb kosztümös filmekből ismert időszak öltözködési, viselkedési szabályaival, tárgyhasználatával, idő- és térképzetével is megismerkedik. Agatha és Larry Mystery nyilván a Google Maps meg néhány cseles applikáció segítségével öt perc alatt kiderítenék, ki lakik a véletlenül megtalált párizsi címen, Irene-nek viszont el kell utaznia Saint Malóból Párizsba (természetesen felnőtt kísérettel), és a helyszínen kell tájékozódnia, ami minimum két napjába kerül.

Míg korábban csupán agyafűrt lopásokkal kellett megbirkóznia a kis detektíveknek, itt mindjárt a legelején ők, a gyerekek találják meg a parta sodort hullát, és a nyomozás során mindvégig fennáll a veszélye annak, hogy az ismeretlen gyilkos tud nyo-

mozó tevékenységükről és elteszi őket láb alól.

A leglényegesebb különbség a nyomozófigurák helyzetéből adódik. Alessandro Gatti regényei egymás mellé helyezik a legendás detektív, Sherlock Holmes, szerelme, a későbbi kalandornő, Irene Adler és Maurice Leblanc híres tolvajának, Arsène Lupinnek gyermekkori (kiskamasz) alakját. Sherlock, Lupin és Irene már messze nem olyan magabiztosak, mint Agatha, a rejtély, amelynek megfejtésébe fognak, önnön sebezhetőségüket is felfedi. A szülőkkel való viszony itt is érzékeny téma (kamaszkorból fakadó életkori adottság), mindhárom gyerek családban betöltött helyzete problematikus. A sovány, érzékeny Sherlock kénytelen a gondoskodó szerepét játszani, meglehetősen könnyed életvitelű, napi rendszerességgel bridzspartikra járó anyja helyett felügyeli a háztartást, sőt olykor neki kell megfőznie a vacsorát, és túrnie kell bátyja ironikus megjegyzéseit. A gazdag és elkényeztetett, de magányos Irene még nem tudja, hogy örökbe fogadott gyermek, rajongva szereti állandóan távol levő apját, és rendkívül kritikusan nézi a szerinte unatkozó és önző anyját. Az akrobatikus képességekkel és életrevaló humorérzékkel megáldott Lupin félárva, egy kétes hírű cirkuszi akrobata gyermeke. A nyomozás során olyan információkat tudnak meg, amelyek személyesen érintik őket is, az első regényben Sherlock anyja és barátnői követik el a gyilkosságot, a másodikban Lupinnek kell tisztáznia apját a vád alól.

A regények egyes szám első személyű elbeszélője Irene, az ő szempontjából ismerjük meg az eseményeket, így válhat egy adott ponton az éppen folyamatban levő nyomozásnál fontosabbá az a kérdés, hogy vajon melyik fiú és honnan tudta meg először, hogy melyik is Irene szobájának ablaka, és így lehet egy túl szűk cipő pillanatnyilag fontosabb, mint a gonosztevőkkel való találkozás. Ugyanakkor Irene-nek

lányként minduntalan szembesülnie kell különféle, csak lányokra vonatkozó illemszabályokkal, bizonyos helyzetekben meg kell küzdenie azért, hogy egyenjogú tagja legyen az önjelölt detektívcsapatnak, és kímélet címen ne maradjon ki a kalandokból.

A kötet borítóját és a belső borítót korabeli (tizenkilencedik századi) reklámok, illusztrációk, újságcikk részletek díszítik, az akkori nyomdatechnikát, betűtípust imitálva. Megtaláljuk itt Irene apjának névjegykártyáját, Lupin apjának, a titokzatos Théophraste-nak artista attrakcióját hirdető plakátot, a regényben említett „ceppet sem művészi”, hanem lepukkant Művész hotel rajzos reklámplakátját („chambres confortables et modernes”), Fekete Dáma nevű kártyacsomagot, sőt a Sherlock Holmes későbbi védjegyének számító kockás fejedőt és nagyítót forgalmazó cégek plakátjait is.

Gyermekirodalmat hagyományosan a docere et delectare, tanítás és szórakoztatás kettősségében szokás értékelni. Nos, tanulni bőven van mit a gyermekkrimiből is, csak a fentebb említett regényekből számos információt szippanthat magába az olvasó a régészettől az indiai nemzeti parkokon és a bridzsjáték szabályain át a tizenkilencedik század végi öltözködési és étkezési szokásokig. Az igazi erényüket abban látom, hogy a logikus gondolkodást igénylő, megfejtésre váró titok és a gyermekszereplő által átélt kaland könnyen átélhetővé teszi az önfeledt, boldog olvasást. A műfaji sajátosságok ismertetésével a gyermekkrimi krimiolvasót nevel. Olyan olvasót, aki figyel a szövegre, mert tudja, hogy bármikor találkozhat egy elejtett utalással, aki figyel az összefüggésekre, mert hamarabb akarja megoldani a rejtélyt, mint a nyomozó, aki figyel a szereplőkre, mert tudja, hogy az emberi indíték milyen fontos lehet mind a bűn elkövetésében mind a nyomozás alakulásában. Vagyis figyelmes olvasót nevel. Jó olvasót.

Vallasek Júlia